

DIGITALT VERKTYG SOM STÖD FÖR RESURSEFFEKTIV SAMHÄLLSPLANERING

2020-03-12

Av: Energimyndigheten

Genom att integrera energi- och klimataspekter tidigt i samhällsplaneringen kan flera effekter uppnås, både ökad energieffektivisering och minskade utsläpp av växthusgaser. Ovanåkers kommun tog fasta på det och utvecklade ett GIS-verktyg för smarta lokaliseringar.

En smart samhällsplanering kan bidra till ett mer resurseffektivt samhälle, med ökad energieffektivisering och minskade utsläpp av växthusgaser. Det kan handla om att planera för handel och service i centrala lägen eller i närhet till kollektivtrafikstråk. Eller att sammankoppla bebyggelseområden för att effektivisera energianvändningen. Eller om att bygga ut gång- och cykelvägar. För att åstadkomma detta behöver energi- och klimataspekter integreras i det dagliga planarbetet, vilket Ovanåkers kommun har som ambition.

Ovanåkers kommun, en mindre kommun i Hälsingland med omkring 11 700 invånare, har därför tagit fram ett digitalt GIS-verktyg som stöd för att integrera energi- och klimataspekter i den fysiska planeringen. Utifrån verktyget kan kommunen få fram lämplighetskartor för smarta lokaliseringar. GIS står för geografiskt informationssystem.

Verktyget använder värderingsmetoden multikriterieanalys, som innebär att olika alternativa lösningar jämförs mot varandra och bedöms efter samma kriterier. På så sätt kan olämpliga områden med exempelvis översvämningsrisk plockas bort och variabler som närhet till fjärrvärme, kollektivtrafik, cykelvägar, el, vatten och avlopp kan prioriteras.

Användbart och pedagogiskt

Ovanåkers långsiktiga mål är att alla nya planer ska bidra till att nå de nationella miljömålen och ha god resiliens mot klimatförändringar. Med stöd av verktyget kan planarbetet förenklas och kvalitetssäkras så att klimat- och energiaspekterna alltid integreras på bästa sätt i den fysiska planeringen.

– Ovanåker är en liten kommun som ser stor nytta med verktyget. Men användningen är säkert ännu mer relevant i en större stad, där planarbetet är mer komplext och fler avvägningar måste göras, säger Johan Olanders, planchef i Ovanåkers kommun.

Johan menar att verktyget är användarvänligt för planerare och andra som jobbar med GIS, men att det också är ett stöd i dialogen med exempelvis beslutsfattare eller markägare. Det möjliggör en mer ordningssam process där alla relevanta aspekter som lyfts fram som viktiga i planeringen vägs in och visualiseras på ett pedagogiskt sätt.

En annan effekt av verktyget är att det kan bidra till att öka medvetenheten hos politiker och medborgare. Exempelvis om hur sårbar kommunen är vid översvämnings och vilka områden som är olämpliga att bebygga på grund av detta.

Illustration från verktyget.

Intressant för fler kommuner

Johan förklarar att även om det är rätt vanligt att man gör multikriterieanalyser är det få som använder GIS för att väva in energi- och klimataspekter vid planering eller nyetablering.

– Vi har tagit fram ett smidigt verktyg som stöd för att på ett enkelt och visuellt sätt arbeta för en mer hållbar och reurseffektiv samhällsplanering. Andra kommuner som har upphandlat ESRI:s programvara kan också använda detta verktyg, säger Johan och påpekar att det även finns en framtagen lathund som stöd för användarna.

Bra analyser kräver bra data

Ett viktigt medskick är att bra analyser kräver bra data. Datan behöver finnas framtagen för att kunna läggas in i verktyget, och det behöver finnas en plan för hur man ska hålla datan uppdaterad.

– Det gäller att man noga tänker igenom vilken data man kan tänkas behöva. Vilken av den man redan har, och vilken man behöver ta fram. Här behöver flera personer med olika kunskap arbeta tillsammans, säger Patrik Svärd, fysisk planerare i Ovanåker.

– Rätt typ av hårdvara som klarar av att köra sådana filer är också viktigt, eftersom det är tunga analyser som ska göras, tillägger han.

Gott samarbete med högskolan

Tack vare att kommunen kontaktade Högskolan i Gävle, fick projektet hjälp av en student som bidrog i arbetet med att utveckla verktyget som en del av sitt examensarbete.

Energimyndighetens roll och andra aktörer

Energimyndigheten har varit med och delfinansierat projektet via programmet Lokal och regional kapacitetsutveckling. Ovanåkers kommuner har utfört arbetet och Högskolan i Gävle har bidragit genom att tillhandahålla en student.